

La piràmide de Bent

“Com si una mala traducció no fóra, simplement, una perfecta estafa. Pagar per llegir allò que no volia dir l’original. Pagar la fruita amb cucs i la fusta corcada. I sobretot pagar per patir. No sé si hi ha cap oficina on es puguen presentar reclamacions, però haurien d’inventar-la.”

Ara suposem que a vostès els agrada el turisme i l’egiptologia, que els agradaria fer una nova passejada per les vores del Nil, i que volen aprofitar el viatge per visitar nous monuments. Un parell de piràmides, per exemple, que sembla que quedaven dins d’una àrea militar i ara ja són lliures. Una es diu la piràmide Roja, pel color de la pedra, i l’altra, segons un diari d’ací, es diu la piràmide de Bent. El meu consell, però, és que vostès no vagen a cap oficina de turisme preguntant per aquesta piràmide: no existeix. Quan jo vaig llegir el nom “piràmide de Bent” al peu de la foto, vaig obrir uns ulls redons i escandalitzats: serà possible? Sí. Era possible. Jo acabava de llegir un llarg article al setmanari *Time* sobre les noves piràmides, i el que llegia al diari era un mal resum i traducció. La “piràmide de Bent” vol dir simplement la piràmide torta o inclinada: *the Bent Pyramid*. Com si a la *Red pyramid* li digueren “la piràmide de Red”. En efecte, la piràmide roja és roja, i la piràmide torta és torta. Pobres aspirants a viatgers, si han de refiar-se dels diaris.

I pobres els lectors de tota espècie, víctimes de l’atreuiment i les baixes tarifes dels traductors. Víctimes de la irresponsabilitat dels editors. Deu ser que sóc fàcilment irritable en aquest punt, però no passa dia que no em raspen els nervis. Ja és mala cosa que hàgem de suportar “santuari” (*sanctuary*) en comptes de “refugi”, i que per tant els guerrillers o bandiders de cada cas passen la vida en monestirs, ermites o capelles. I que ens encolomen “evidència” (*evidence*), quan es tracta de simples “proves” ni de bon tros evidents. O que el senyor Ciscar —com ja és pràctica— parle en públic de “remoure” (*remove*) els obstacles a la renovació del seu partit: s’agafen els obstacles, es posen en un poal, i es remouen durant tres minuts. El resultat és imprevisible. De manera que “remoure les evidències trobades al santuari” significarà endur-se o apartar les proves trobades al refugi. Les evidències remogudes, poden dipositar-les a la piràmide de Bent.

Ja és incòmode que passe als diaris i a la tele. Pitjor és quan passa als llibres bons i cars, en edició sòlida i en traducció subvencionada

per la Institució de les Lletres Catalanes. Per alguns milers de pessetes, vostès poden llegir referències al pintor Titià i al metge grec Galen, misteriosos noms, o reflexionar sobre la “tensió dialectal” dels amors entre Venus i Mart. Dels dialectes a la dialèctica, és molt subtil. També poden, pel mateix preu considerable, meditar si l’abundància de Déu (*God’s plenty*) és la mateixa cosa que “la suficiència de Déu”: preguntar-se per què cal traduir “bren” i “curat” en comptes de les habituals “segó” i “rector”, que segurament són les úniques que el lector comprendria sense greu molèstia, o per què Hamlet, Lear, Yago, etc. són “caràcters” i no “personatges”. I altres mil qüestions de vocabulari, i dos mil de sintaxi.

He vist, en molts anys i moltes lectures, casos sensacionals d’irresponsabilitat atrevida, i veig que continuen. He vist una traducció de l’italià on parla del “*gaudi de la classe obrera*”, i fent la reconstrucció adient es tracta de “*lo sfruttamento*”, que vol dir “*explotació*”, i que el traductor degué relacionar incautamente amb el castellà “*disfrute*”. I ja tenim la classe obrera disfrutant de la vida, i el llibre destrossat. O les “*cinc-cents mil escoles de professors*” de l’Índia, segons un acreditat autor-traductor, que simplement va trabucar “*school teacher*”, mestre d’escola, amb escola de mestres. No val la pena continuar. En diria de més grosses encara. El cas no és recordar una antologia de disbarats diversos. El cas és que continua la misèria i la frivolitat. Aquest és un país de pocs bons traductors literaris (més que bons: magnífics) i de molts traductors “comercials” que passen sense problema de l’evidència al santuari. No tenen ells tota la culpa, ni la més gran: ells s’han de guanyar la vida, i si els ofereixen faena no han de dir que no. La culpa és d’una certa aquiescència general que en aquest camp tot ho perdona. Com si una mala traducció no fóra, simplement, una perfecta estafa. Pagar per llegir allò que no volia dir l’original. Pagar la fruita amb cucs i la fusta corcada. I sobretot pagar per patir. No sé si hi ha cap oficina on es puguen presentar reclamacions, però haurien d’inventar-la. A propòsit: el llibre on apareixen Galen i Titià és diu *El Cànon Occidental*, de Harold Bloom. Supose que en anglès deu ser molt agradable de llegir.